

Раде ВОЈВОДИЋ

ПРОСЕЈАВАЊЕ ЧОВЕКОВОГ ИДЕАЛА

Књижевност је у поратној Југославији, од почетака који се уобичајено вежу за педесете године двадесетог века, бивала углавном у служби и на корист политичке прагме. Морала је да буде „у тренду”, како би се то рекло и сада, а како је то валоризовао некада можда и главни књижевни контролор – Борислав Михаиловић Михиз. Уз остале, у Србији и Црној Гори – препознатљиве „настављаче”, уреднике у издавачким кућама а важеће критичаре у дневној и недељној штампи. Важило је правило једно, главно и пресудно: књижевност мора да има друштвену функцију. Та чувена и помало убитачна формула, која је из совјетског културног арсенала а преко Тимофејева – опсела и нашу књижевност, пресуђивала је у валоризовању свега што се тих година појављивало на светлости дана, како се то казивало.

Друштвена функција, улога, обележје, моћ, знак, значење. У развијеним нацијама и у цивилизацији на високом нивоу то је била, наравно, духовна улога, функција, мисија пре свега.

Зато се и дешавало, свакако, да су књиге, идеје, начини мишљења, слике, стваралачка дејства која су била на линијама успона друштва и пре свега одговарали политичким и прагматичним циљевима развоја земље – добијали предност и признање. Може се слободно рећи да је све оно што је бар нечим одударало од програмских иницијатива текуће политике или такозване друштвене надградње – остајало или по страни или негирано или дисквалификовано. Памтим, на пример, када се појавила Лалићева *Лелејска гора* (изузетан роман) да је Оскар Давичо, одмах, у јесен те године мислим, у „Нину” написао белешку о књизи неподобној, то јест и антиреволуционарној. Можда и зато, ево, неколика најбоља романа савремене књижевности нису добила ту престижну награду, а добијали су је разни полударовити и чак и имбецилни пројекти: јер такав је бивао „тренд”. Или је талас националистички, или деведесетих година

– постмодернистички или шизофреничарско-дрогашки... Зато нема међ награђенима ни *Проклете авлије*, ни *Прољећа Ивана Галеба*, ни *Лелејске горе*, а ни *Певача*, да не помињем свог *Кнеза таме*...

У песништву се, српско-црногорском, то мало друкчије а заправо исто, на исти начин, одвијало и показивало. Оно што је избијало у први план на неки је начин морало бити у функцији подршке новим, стратешким интересима и циљевима новог друштва, те друштвене надградње која се, у крајњем случају, може изједначавати и на плану економском и уметничком, у једној је варијанти то Кардељева улога и мисија, а у другој она Васка Попе, која је, такође, све учинила, и постигла, да се замешатељство, небулоза и затављеност паганскога миљеа и стила – преносе као путокази за светлију будућност социјалистичке Југославије. У томе су, као и раније, обавезно морали да предњаче Срби, а наравно и Црногорци. Можда је психолошки и занимљиво што је Васко Попа, пореклом Румун, заиста постајао водећи српски песник, али и југословенски, управо служећи се или пресвлачећи у одела Баш Челика, или уз огњиво и штиво несазнајне али вечите Јабуре од злата, којом су се успешно и успављивали робови новог поретка.

Игра се почела играти увелико и на све стране, а у то коло су се хватили нарочито недаровити, али у жељи да по сваку цену буду од користи естаблишменту: јер се социјалистички пут и такозвана самоуправна визија причиняваху као и она залутала Црвенкапа пред Вуком... Иста комунистичка младеж, скојевици и потоњи Титови пионири, касније ће готово на исти начин – исписивати песме у служби и за корист државе а сада о Богородици Тројеручици или Хиландару, и постајаће академици, чиме се круг и затвара, бар симболично...

Црногорци су, углавном сви или масовно, као једва чекали да постану комунисти. Славило се увелико име вођино, и главни је град то поносито приказивао. Док се некако и подмукло одвијала битка оних који су љубили Стаљина и других, који су схватили, и сврстали се уз Јосипа, а самим тим и Запад, песништво је, упркос Зоговићу, коракнуло, некако стидљиво, и за модернистичким струјањима. Оно што је хтело да опстане на своме – изабрало је сентименталне тонове и драгога „госта”, а као свога Јесењина кога, уосталом, никада и нису схватили како треба.

Зоговић, један од најдаровитијих међ њима и у југословенским просторима, превише се и до краја буквално ангажовао и на политичком плану. Његова такозвана припадност револуционарном покрету разбила је и најчешће онемогућавала онај песнички, страствени, хуманистички слој, ону лирску тананост која га је красила у песмама објављеним пре Другога светскога рата а чију унутрашњу сферу и опојност нису реметиле идеј-

не „снохватице”. Најбоље, и потоње песме, Радована Зоговића, на пример, а које су имале љубав у превасходној намери, доживљају, имену и знаку – заиста и јесу тако драге, тако дирљиво чисте и на високом нивоу.

Мирко је Бањевић остајао по страни, чини се још и пре рата, јер су његове *Побуне ума* биле у друкчијој, посебној, можда мало и „изврнутој равни”. То је била она Ујевићева побуна у којој се готово и несвакидашњи бол за изгубљеним детињством, за љубавима раного проживљаја порекла, за оним траумним линијама сна о нечему друкчијем, бољем и срећнијем, а Што се као „вијар” губило и на хоризонту далеком, али и у самој пулсацији стихова, у мелодијама што су измицале или их је сам ритам у песми – кидао, узалуд покушавајући да се досегне склад и да се у хармонији, коју васпоставља песништво, обликују бол и патња као јединствен тон, звук, језик, и у том сазвучју – смисао певања и мишљења. Бањевић је, такође, учесник револуције и позната његова поема, *Сутјеска*, нема оних патетичних, примитивних откуцаја партијске припадности него је у знаку оног вечитог просијавања човекове љубави за нечим вишим и за срећом која не постоји. Сем можда у оној визији где се песник идентификује са „Коњаником облака” а у чему се наслућује чак и она ничеанска патња за изласком из стварности, која гуши и која на претећи начин угрожава човека.

Није био прихваћен Бањевић ни одмах после рата, и као она врста песништва што је готово својеглаво трагала за далеким својим, особеним, странствовањима и у њима покушавала да нађе мир и одмор, да се скраси и да одахне. Није се песма у томе лако сналазила, није се нашла, него у дубокој патњи која се, најчешће, тако болно претакала у стравичан крик. Где му је било полазиште? У Црној Гори и у пореклу, у неким уклетим и прастарим, никад одболованим, страствено проживљаваним годинама глади и беде, и мрака постојбинскога у коме је једино *Мржња* могла да се јадно препознаје и да се заталасава чим би људско биће на било који начин хтело да се осврне на историјску читанку минулих векова и на садашњост тако угњетану баш неким стравичним виђењима, која крик људски може да прихвати и као утеху, само док испуњава сопствену егзистенцију – у одјеку самога крика!

Није се тај Бањевићев крик препознавао у српском, односно у црногорском песништву, а он јесте посве аутентичан. Зато је и посебан. Зато је друкчији. Зато је вероватно издвојен из „корпуса певања и мишљења” у тадашњој југословенској поезији. Зато је и ван антологија, ван избора, изван сфере критичких промишљања, а која су, код нас, углавном – третирала само оно из уметничких радионица, особито из књижевних забрана, што се уклапа у акционе програмске оријентире социјалистичке над-

градње, дакле, оних друштвених прерогатива а што су их партијски кадрови наметали као једину могућу варијанту на путу у срећнију будућност.

Јесте, заиста први, Радомир Константиновић у своме обимном делу *Биће и језик*, том далекосежном јединственом пројекту, указао и на случај Мирка Бањевића. Скрајнутог и маргинализованог, нимало случајно. Јер се Бањевић није сналазио у практичном животу као следбеник новог програмски устројаваног поретка. Није му било блиско, свакако, то прилагођавање песничких знакова – устројству по партијским директивама. Чак и када је неке песме из тога периода срицао – биле су изван његовога нивоа и поимања уметничких припадности друштву. У Константиновићевом делу које јесте оригинално, а које пати, и све јасније данас, због прераног идеолошкога набоја, Бањевић је сагледаван и као нека врста уклетости, али оне из помало Баш Челиковога наслеђа: то је ванљудски крик, без самозатаје, нимало продубљен и без хуманистичких обележја, чак повремено близак и сулудости. Иако је Бањевић – већ после првих и таквих „певанија” управо у књигама што су настајале док трајаше успаванка срећнога самоуправнога спокојства – исписивао врсне стихове, песме и поеме у којима се људска душа поистовећивала са неким неземаљским, исконским болом, и у трагању за оном непатвореном орфејском лиром и уклетом, а светлећом путањом – изнедрила заиста посебну поезију. У то се може са поуздањем уверавати свако ко се разуме у песништво – а ишчитавајући овај избор данашњи, из године 2003.

Колико је и на који начин Мирко Бањевић осетио и дубоко обележио, искусио, и остваривао у песмама управо то несрећно стање у Црној Гори, ту неизлечиву мржњу, која се таложила вековима из разлога неслободe и оскудица, па готово и утамничења међ брдима и у духовном позиву? Одатле је тако језовито, тако изазовно, тако мушки и јауче песнички глас Бањевићев, прозивајући историјску муку, пакао страдања и општу невиделицу. И шта је песнички, пуни, особени знак тога крика? Заиста онај аутентични бол и страдални лајтмотив овога песништва које је било и мед најбољим у српској и црногорској поезији тога периода. Нема сумње да је Бањевић један од значајнијих песника из тога периода, а потпуно маргинализован. Зашто је тако?

Можда из разлога прејаснога: он је био само песник. Није умео да се снађе у стварности која је била нешто друго – него оно о чему су сањали комунисти. О чему је могао да сања или да смишља бајке и његов лепо обликован, чудесан помало „Коњаник облака”, онај самотник а љути борац или рањеник, великомученик, са Сутјеске. Ране су се и виђале уз симбол о нечему узвишеном, далеком а на изглед тако стварном, о коња-

нику који је „реалан” и који само што није сишао на тврду земаљску кору, само што није постао грађанин нове социјалистичке земље.

Стварност је била друкчија, опакија и лажнија. Песници се тешко сналазе и „међ грађанима-дрипцима, болничарима тупим”, како је то сурово и огорчено опевао и Тин Ујевић. Негде на маргини, у том новом животу, био је и песник *Побуна ума*. Та је побуна сада попримала само лирске опијуме: враћајући се завичају, детињству, глади и сиромаштву Црне Горе, стиснуте међ врлетима, забачене и издвојене, којој је помоћ понекад стизала из далеке Русије, и која је у столетним биткама са поробљивачима једва издржавала да уз огромне жртве скупо плаћа слободу и независност. Отуда тај Бањевићев понекад и стравични лелек, али поред патоса обавијен веловима туге и бола, уз необична, потресна, очаравајућа, често и благословена у основи – поетска изливања страсти, несреће и разбијеног сна о лепоти трајања и о лажним сновима. На крају ће стизати само чудни а драги гости, само мртви који носе неку уклету и давно изрешетану заставу слободе – као оно што нариче за изгубљеним животом и за правдом која је изневерила човека, јер није било и није бивало боље, и као да је све било узалуд.

Патња се преточила у реч, у језик који постаје крик. Иако је тај крик песнички по свему: он се слива у крило завичаја, одакле је и његово порекло, и тамо се „уз бону, тешку мисао”, изједначава са клисурама родне земље, будући и давне детиње снове, а као лајтмотив и пророчанска успаванка извија се помен прошлости да сведочи како земља није излечена од старинске и уклете, исте бољке која је опекала људска срца, па као да се заувек наставља литанија: „Теци, ријеко наша охоло, неброђена, / по своме богазу”. Као да ништа друго не предстоји. Као да других путева више и не има!

Неутешена је туга срочила стихове и песму у којој је сам језик пут и пролаз ка будућности, а мелема и нема друкчијега сем тих сливова, лирских, који патњу преобликују у оно што може и да узлети, и што је више, а са сунцем у очима, и можда се само тако наша душа, и губећи се у просторима, понекад бар обрадује! (...)

Избор је сачињен према књигама, то јест из њих: *Побуне ума*, *Шуме*, *Огњена јутра*, *Сутјеска*, *Земља на камену*, *Бездани*, *До ископи*, *Рожданици*, *Корота крша*. Прва књига изашла је у Никшићу 1930. а друга 1939, и проширено издање у Београду, исте године. Огњена су јутра објављена у Параћину, где је Бањевић био професор, 1940, *Сутјеска* на Цетињу 1943, *До ископи* у Нолиту 1964, уз још неколика избора песама. Песник је рођен 1905. у селу Папрати, у породичној кући. „Пјешивци” – племенска одредница. Гимназију је учио у Никшићу и Требињу а Филозофски факултет за-

вршио у Београду 1934, Катедра за књижевност и језик. Био је пре Другог светског рата професор у Госпићу и Параћину, хапшен, па у Народноослободилачкој борби од почетка. Један је од оснивача листа „Побједа” и часописа „Стварање” у Црној Гори, а затим уредник издавачког предузећа Рад у Београду; од 1953. и у Танјугу... Трагично је завршио живот септембра 1968, скочивши са прозора болнице „Драгиша Мишовић”.

Онај његов небески, чедни и помало загонетни *Коњаник облака* са Сутјеске који се издвајао и међ напаћеном и рањеном војском – није издржао потоњу, социјалистичку реалност, сам је себи пресудио. Није то било *оно* у шта је веровала једна изузетна генерација и због чега су умирани пркосно се заклињући црвеним одсјајима звезде петокраке.

Поезија Мирка Бањевића то је и опевала уз сву горчину, прејак бол и негирајући модерна, стратешка, помало песничка наговештавања и заговарања да је песништво данас осуђено на немост. Витолд Гомбрович, тај изузетни Пољак, у својим драгоценим *Дневницима*, често је умео да понови неугасиви сјај у одредби песничких знакова, као и свих уметничких уосталом: „Макните бол из уметности – све је онда бесмислено и лажно”. Као и сам бескрај, Бањевића је то магнетски и привлачило и опседало: „што ме опија као мелемно вино у преврењу”.

Побуне ума: ту је и фотографија песничкова, из млађих дана, можда баш из година када је настајала та прва књига. Сјактав поглед, као зачуђен док се представља нечему новом и непознатом, и као да се слажу боје – то сијање у очима са белим тачкицама са качкета (можда и превише нагнутог удесно) као и оне округласте на кравати, уз белу кошуљу – портрет и не баш обичан. Као да има у њему нешто од раног Мајаковскога, више издвојеност од других него ли пркос.

И Пролог, на почетку. „Једини лијек, мој добри лијек / моје премило уточиште / гдје сваки душе одјек / нешто тајно иште / то је моја пјесма: / Све што осјећам и што ме боли / све тајне бића мог / гдје само душа срцу одоли / гдје трепти тајни Бог – и то је моја пјесма”.

Може се рећи, ево, да је то заиста особена и јасна песничка визија. Она не пристаје на служење никаквом устројству, нити правилима друштва, или неким текућим програмима, него се и уз тврдоглавост или својеглавост, иначе примерену даровитим људима, обраћа прво себи и ономе несазнајном у коме се и тајна божијости изједначава са тајном песничкога прегнућа и путевима ка другоме а који јесу оно исто што је и пут ка самом себи. Одакле и почиње велика мисија песничких знакова, одувек.

И сада онај траумни, злокобни рекао бих, предзнак пада, тако опасан и немилосрдан у сваком оригиналном и дефинитивном приступу у уметничким знамењима. То је, наравно: бесмисао живота, задах и трулеж сва-

кидашњице, и „накараде рањеног кикота” – оно што иритира, што одбија, што и песнички занос или чин хоће да понизи. Она препознатљива и Дисова увертира за пут навише, или чешће наниже, што сам волео да је рецитujem у младости: „Подиго сам своју руку, с обарача вечна мрака, нема смисла реметити бесмисленост у свом току, од рођења спремна стоји, чека мене моја рака, да однесе све што имам, у дубину, у дубоку”.

То је превласт слабости, крик усамљеника који је изгубио пут. Једно-смеран, па и општи за сваку побуну у друштву, али у њему нема отпора, има пристајања на пораз, што није у знаку песничких узлета. Тај мотив, тако чест у младићким годинама, чим до краја обузима стваралачке чинове – негативно и дејствује и често угрожава не само физичку него и духовну егзистенцију твораца облика. Помислих на час, како је он био посве далек у Бањевићевој свести док је срицао и осећао да онај Коњаник облака измиче овој и свакој стварности, а колико је опет био преблизу, и већ у оној тавној страни одакле је вребала смрт, када је, на крају, исписивао поему *Гости* где се граница између живота и смрти посве губила. Била је то провалија и можда омамљив пут ка погибији.

Други део или „крал” те ране Бањевићеве песмице још је опакије заврнут. Овако: „Ја кривим крвава осјећања гола / и ум, што толико труда / кад је љепше живјет у облику вола”.

Која је то горчина, који сарказам! Која, опет, прејакост и она убитачна, несмајничка гркост, у којој се сатирична нота изједначаје са вољом за животом и бива исто. Можда је у тој и таквој прејакости многих стихова Мирка Бањевића Раде Константиновић „проналазио” песничка знамења, али оне старинске, прадавне, паганске или примитивне заједнице, у којима или из којих није бивало излаза. Тако је, помишљам, помало једнострано сагледаван овај песник. Као, уосталом, и у свим досадашњим тумачењима Бањевићевог песништва, било да су сачињавана узгредно, у корист текућих друштвених програма, или уз разложност оне врсте која је на патријархалан и старомодан начин препричавала – помало болећиво – песничке синтагме и путеве у служби опште љубави за човека. Иако су дубински слојеви овога песништва пре свега опредељени за визију вишега: они трагају, уз свеколики бол и патњу, за оном уклетом, тајном, вечном и увек трагичном људском потребом за љубавима којих нема, ни у земаљским нити у небеским сферама, али у самом том песничком крику и дозиву има невероватне нежности и готово литургијског сагласја, што се и у свеколиком мраку назире и осећа, и понекад заблистава у мелодијској равни.

Што, на пример, може да покаже антологијска песма „Поноћник”. Утемељена и одређења самим песничким знаком и значењем, и изван рели-

гијске или било које категорије прихватања реалности – јер је осећање себе самога, као и она молитвена, исконска, изворна и особена путања ка циљу, који и не постоји, иако га песма дослућује и наговештава. Исцрпљујући се: и то осећање, и дух самога трагања за собом и смирењем, у чему јесте и тајни циљ творца облика, као и целокупнога живота нашега, немир се поистовећује са мелодијом стихова и у противљењу са свим што је изван – гради нов облик. Који постаје и нека друкчија светиљка! И у болу који траје док се језик и бића и несанице и песме изједначава, уз охолост, уз меланхолију, хоће исто: прамен таме одсијава се као код Ујевића – ми јесмо блиједи или ниједи кад нас песма смами!

Ево „Поноћника”:

*Из нити полусна буран ритам тај ће
прелити се ноћас ко свијетло саће*

*у редове ове, уз пећ, мирис гара,
уз ватру сјећања, уз клијања јара,*

*што избију нагло, кад немају куда,
ко талас дубински на копнину спруда.*

*И пјесник немиран у нијеку лије
сваки звук ријетки – једини свој лијек.*

*Када већ заморен плетосаном ноћи
још бдије савијен до искапа моћи.*

*Па ношен грозницом пожара и слутње
ко поноћник лута кроз одаје кутње.*

*Сада је пред зору – плавотраке свице.
Он се ломан сруши, стули сјетно лице,*

*притаји зјенице, а стих – мелем горак
не престане ни ту кад се свака пора*

*жели да напије удаха и смире
што остаде ноћи и од страсти шире.*

Бањевићева је поезија од почетака трагала за *лијеком* као за смирењем или било којом утехом, земаљском или небеском, свеједно. И тај лек није

проналазила у стварности. Он јесте бивао драг и постојан само у ствара- лачком чину, без обзира на то колико је уз свакидашње мучице, уз одри- цања и бол, напајало и ритам стихова и ону невиделицу из којих су куља- ли, тако често, помало и огњевити сигнали завичаја, из детињства, и из забачених недођија никад минулога времена.

И шта је сада Коњаник облака? Привид, прамен таме или немањ, саб- ласт или визија будућности? Можда је то баш онај Коњаник Ђорђије, онај легендарни Хришћанин, који је и поверовао. „Је ли то човијек пре- шао на коњу / на коњу у помами / у тами / у блеску / је ли гоњен помеђу провалио доњу / је ли посни / косни / прешао Сутјеску? – Кунем се у сан: ко облак је био! / Чауре су његових очију – бој цио. / Из јама сумрачних избијао плам / а горе / из горе / никао је сам. / И човјек је то – ако жи- вих има – / усред подне јаше међу бункерима / и ћера уз врхове / и уза стијење / гдје се пјешке у углове / мртве једва пењем. – ... Само ли / ђаво- ли / други сломљен пређе... и он је прошао кроз отвор. / И опор / јачи од камена гола / провалио злогор / и већи од бола / *човјек – живи отпор*”.

Међутим, бол је био јачи!

Оно што ће, коначно, и пресудити у песнику. Младаљачка је рука би- ла већ изгубила свој „огњени знак”. Затим је и *Мјесец био у маршу*, па је одасвуд просипао златасте своје нити, али узалуд свакако: јер се отворио бездан и у новој стварности. Песник се није прилагодио нити самоуправ- ној земљи нити авангардним заокретима. Песник је остао само обичан гост у простору. То је већ време изградње и обнове и нове Бањевићеве књиге *До искапи*.

Где лепо звучи и пристаје песма „Кад би бор никао”. Као да заструји но- ва крв у жилама и у творцу се буди Час Обнове: „Све ми струји у жилама / и желим: / кад би се растићио”. Као да се појављује, изненада, опет онај огњени симбол са Сутјеске. Из оне истоимене књиге која није растумаче- на на прави начин. Бор опет никако да изникне и у годинама надградње и обнове, него се појављују „Сјени” и као путоказ. Постају и готово зна- менита „љутица гуја у камену”. Тако и започињу своја дејствија. У грком ткању и општој „невјери”, у немуштом наслеђу говора, *мржњи*, рађање љу- бави се распукло, оно револуционарно и као слободарска застава, и све је постало – *безданица*. „И шта сам могао ја / но слова да саставим пасја / у гласове / у урлике / у урњаве / у јауке? / И јаук мој претвори се у бездане / у тај непомен који ледом засја / у ту гласовну словку / у ту поворку / од јектаја / у беспомоћну свевапијућу што диже руке – / псовку”.

Бездани су објављени 1956, а књига *До искапи* у „Нолиту” 1964. годи- не. Када је нашом књижевношћу увелико овладавао такозвани постнад- реализам, с Васком Попом на челу.

Можда ће у блиској будућности бити и занимљиво када се буде тумачио развој слободне и независне самоуправне земље, како се онда говорило и оста да се памти, а уз далекосежан искорак оних Баш Челикових свести извајаних песничким небулозама – којима се управо тада прославио Васко Попа, тада водећа личност и у уређивању „Нолита”. Било се, дакле, све замаглило и уз хумористичке *игре* – тих година нарочито драге полуписменим политичарима.

Бањевић је певао усамљенички, и као уклет: „Докле ће ноћи те несане? / Никада патња да престане!”... Вели он даље – како је ту и није ту, него се налази на уклетом путу без наде, и све од јаме до јаме, а од самотиње и помаме – може да се излуди, зна песник. Па и зато узалуд тражи некога свога, прозива прошлост и нариче, али одговора нема. Само хуји ветар и глува је васиона а „Вијар” избија. Песник је шта друго него *Проклетник*. То је поема о губљењу идеала, о изневеравању свих нада, о животном кастигу, о свакидашњем подземљу, о пљувању и на иконе и на красте – што ужасава свакако. И тај јаук траје непрестано, као клетва а не молитва, и као ваздашњи људски крик, а коме нема одазива.

„А ти остаде да сам завапиш / црни безобзирни сркни ове капи!”

Па ће их тај црни, та провалија из које и у којој лелече песник, та проклета успаванка самога Писања, самога Ишчашења нашега, као последњег бола, имати одушак, имати свој пристанак и излазак – тек у смрти, у самоубијању. У чему ће се и оно што бејаше добро помирити са злом, и тако ће их прихватити вечност, као живе муње које су изгореле у стваралачком чину. Потоња песникова тужалка, и над оним што се волело и сањало, и над самим собом, не ублажава пад ни у шта, само га појачава, иако у мелодијској појавности која је на путу опојности и блиска је помирењу са смрћу. Иако је тај пристанак тако сурово, па и грубо, превиђан и опеван у овом песништву. „И прах је отишао праху / и кости су већ гњиле давно / а та кукњава и жалба / у мени одзвања / у ноћ / сред мутних / и болесних / снова / од којих се пробудим / суманут”.

Која је то окорелост у патњи! Коју нису могле да ублаже оне благотворне споне и визије, оне милосне струне што нападаху Поноћника и Проклетника, оне Трешње над језером, или живе муње што јесу исто и зелен-горе када се обнављају, јер, ето, и уз драгосне баладе о ветровима и самој пролазности, песник је исписао и *Погубљење*. „И не муче те више они / против којих устаде ти, / него кад твоји погину сни – / ту је крај / и твоје мисли”.

И ту јесте био крај.

Ишчиљење из збивања, стални процес у коме се „свакидашња јадиковка” није помирила са поретком, ни са самом собом, овде, па је тако

и песничка егзистенција, и у сопственом прегнућу и у равни филозофске опције – могла да опстане као истинита једино у том излазу: пуцајући у саму себе! Тако су се додирнули и субјект и објект, а песма је у својој супстанци могла да разуме и пренесе тај додир и као бол без утехе, али и као крик који је једино мелодија могла да удоми. Другога решења као и да није било. Једино језик није могао да оспори песника!

Rade VOJVODIĆ

THE SIEVING OF HUMAN'S IDEAL

Summary

Banjević's poetry has been searching, from the beginning, for a remedy like for the peace of mind or a kind of consolation, on earth or in heaven, all the same. But it has not been finding that remedy in the reality. Banjević was dear and stable only in his creative act, irrespective of every day's difficulties, denial and pain, which were feeding the rhythm of his verses and the darkness from which was pouring forth, so frequently, somewhat also glowing signals of the homeland, childhood, and the remote lands of never passed times.

